

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FRAMMÅT

Tidskrift
utgifven af
Göteborgs Kvinliga Diskussionsförening.

N:o 19.

1887.

2:dra årg.

Innehållsförteckning:

Robinson: Äktenskapsfrågan.	Sid. 277.
Elna: Befrielse.	” 278.
Cécile Gohl: Från Amerika.	” 282.
Tre polemiska artiklar af Georg Brandes	” 284.
När och Fjärran.	” 289.

Distribueras af
WETTERGREN & KERBER, GÖTEBORG.

WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI.

Wettergren & Kerber

L A G E R

af såväl de mest eleganta som billigaste

Manufaktur-, Mode- och Hvitvaror,
Sybehörs- och Garnérartiklar, Dame- och Barnhattar, Barnkläder,
Tricotvaror, Bijouterier och Galanteri-varor m. m. m. hos

L. KAISER & C:o.

Kyrkogatan 36.

Korsgatan 12.

Filial:

43. Södra Hamngatan 43.

J. A. Wettergren & Co.,

GÖTEBORG,

rekommendera sitt stora, rikt sorterade lager af engelska, franska
och tyska Mode- och Manufakturvaror såsom

Klädningsstyger,

svarta och kulörta **Sidentyger, Möbel- och Gardintyger,**
Sorgtyger i alla moderna genres, äfven äkta fransk **Svart Merinos,**
af erkänt bästa fabrikat till dagens lägsta priser.

Profver sändas på begäran till landsorten franko.

Kappmagasinet

erbjuder under hela året det största och rikhaltigaste urval af det nyaste i

Jaquetter, Paletåer, Dolmaner och Regnkappor,
allt till de billigaste priser i förhållande till varornas godhet.

J. A. Wettergren & Co.

I. SCHUBACKS

FRUKTHANDEL,

32 Kungsgatan 32.

Filial: 2:dra Långgatan 18.

Allm. telefon 471.

Rekommenderar till benägen hågkomst allt, hvad till affären hörer i parti
och minut till billigaste priser.

Obs! Order från landsorten expedieras prompt mot efterkraf eller då
kontant remissa insändes.

FRAMÅT

✧ TIDSKRIFT ✧

UTGIFVEN AF

GÖTEBORGS KVINLIGA DISKUSSIONS-FÖRENING.

Döm ingen ohörd.

Fri talan.

Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser.

N:o 19.

Ansvarig utgivare och
redaktör
Alma Breinholm-Åkermark.

1 Oktober.

Pris · Kr 3,50 pr år.
Andra årgången.

1887.

Äktenskapsfrågan.

Några diskussionsbidrag

af

Robinson.

IX.

Vidkommande smärre meningsskiljaktighet heter på en mängd olika punkter inom hela denna stora lifsfråga, är möjligt att lära af hvarandra och att slutligen sammanträda för ratifikation af *en ärlig fred mellan alla ärligt tänkande.*

Sedan samhället — något som snart kommer att ske, i fall reformens vänner enstämmigt yrka derpå — lemnat makar fritt val mellan t. ex. en blott civil och en äfven konfessionel stadfästelse af den äktenskapliga föreningen, fritt val mellan hvardera kontrahentens sjelfskrifvet orubbade eganderätt och möjligen begärda särskilda kontrakt om inskränkt eller fullständig egendoms gemenskap, fritt val mellan antingen helt öfverlåten, delad eller gemensam rätt att bestämma öfver barnens uppfostran m. m. d., så skall man en dag hafva lärt inse: att skilnaderna i allting hörande till hela denna sidan af frågan äro formella och att — i fall blott makarna för sin del förblifva ense om villkoren — sjelfva saken, sjelfva äktenskapets *innehåll* ej lidit

någon rubbning genom upphörandet af den forna likformigheten mellan samtliga giftermålsuppställningar inom ett och samma land.

Oräkneligt mycket skall sålunda, ganska visst och inom en ej alltför aflägsen framtid, hafva fått lära att fredligt samordna sig, och sedan kunna gifva ett vida rikare utbyte än förr.

Endast två uppfattningar äro sinsemellan radikalt oförsonliga: *engiftets* och *månggiftets*. Deras ömsesidigt fiendtliga stämning skall ej med tiden aftaga, utan tvärt om tilltaga.

Återstår således att söka afgöra: om den schism, som nyligen yppat sig inom de reformvänliges flock i våra fyra nordiska riken och som redan synes börjat dela den samma i två mot hvarandra fiendtliga flockar, verkligen *är* schismen mellan engifte och månggifte.

I så fall är det nemligen icke bara en schism, utan uppslaget till ett inbördes utrotningskrig.

I annat fall åter, torde fiendskapen till ej ringa del vara inbillad eller beroende på missförstånd, hvilka antagligen kunna skingras.

Det vore förmätet att ensam vilja besvara ett så viktigt spörsmål och att således med svaret liksom låtsa afklippa diskussionen. Deremot torde ej behöfva anses förmätet, hvad jag nu ämnar göra: att lemna ännu ett uppslag för diskussion, genom anförande af egen erfarenhet, eller den hittills bokförda behållningen af egen granskning.

Men då får jag öppet förklara mina intryck af *öfrig europeisk* och af särskildt *nordisk* äktenskapsliteratur vara följande:

att den förra verkligen framkommit med en del oförbehållsamt motiverade månggiftestendenser, möjliga eller förklarliga endast i sammanhang med de starka vidtomfattande *socialistiska* strömningar, på hvilkas nåd alla stora kultursamhällets vara eller icke vara tillsvidare tyckes bero; men

att jag *icke* återfunnit samma eller liknande literära företeelser här hemma hos oss; nej, att äfven de i mitt tycke vildaste och mest omogna påhitt af nordiska författare röjt pregeln af den särskildt hos tänkande nordbor så outplånliga *individualitetens* trängtan, hvilken ännu allt jemt gör socialism till något för oss »utländskt», icke »inhemskt».

Den i allt väsentligt afgörande skilnaden är och förblifver nemligen den:

Om man i sin innersta öfvertygelse har uppgifvit fordran på och hoppet om fortgående individuel utveckling, social förädling och så helt mänsklig lycka, som någonsin vår ofullständiga tillvaro kan hafva att bjuda, genom just den eftersträfvade förbindelsen med en viss varelse af annat kön; om man i stället ser förbindelsen endast som en oumbärlig men tillfällig lättnad under alla öfriga sträfvanden, hvilka äro lifvets egentliga innehåll, medan kärleksförhållanden äro blotta förströelser eller utsväfningar; eller

om man, vid en noggrannare pröfning, verkligen innerst *har kvar* ifrågavarande fordran och ifrågavarande förväntan.

Om, kort sagt, man går sitt erotiska lifsförsök till mötes som en utrumlad gubbe, en utgrimacerad kokett, eller som en ännu verklig, liffull personlighet.

Nå väl. Många orimligheter äro på senare tid skrifna här uppe i Norden. Äfven många eftersägningar af de enerverades tal i de öfveransträngda, större samhällena märkas der, omväxlande med mera ursprungliga och

mera vilda, egna påståenden. Skildringarna af de ogynnsamt lottade och de missnöjda medborgarnes lif inom våra nordiska länder äro icke endast verklighetstroget utförda, utan äfven här och der fläckade af den socialistiska ovanan att öfverdrifva sådant för att stegra harmens och deltagandets känslor. Mycket är återgifvet med vida mer cyniska uttrycksätt, än tydligheten kräfver. Många teorier äro uttalade, hvilkas förtviflade beskaffenhet ej kan ursäktas eller med fog motiveras af det faktiska allmänna tillståndet inom de samhällen, författarne tillhöra. o. s. v. Här finnas fullgiltiga anledningar till en stark gensaga från utvecklingsarbetets öfriga vänner.

Men här fins — åtminstone enligt alla jemförelser och granskningar, jag hittills företagit — ej anledning att se representanterna af denna vår yngsta vitterhet som utvecklingens och särskildt *engiftets* fiender.

Det råder tydligen en viss anarki i föreställningarna om *formen* för det önskvärda äktenskapet. Men vore äktenskapet sjelft verkligen föremål för desse unge diktares och räsönnörers hat, så skulle ej genom allt bullret framtränga denna omisskänliga ton af individualitetens längtan efter förverkligande, hvilken kännetecknar en *icke* utlevnad mänskliga.

Befrielse.

Skiss
af
Elna.

Hon stod och såg på regnet, som föll tyst som snö utanför hennes fönster — — — så hade det också regnat — så lätt och ljudlöst — när hon for öfver de frusna vägarna ut till villan morgonen efter den der kvällen —, den förfärliga kvällen, då hon uppträdt och fallit igenom — uppträdt och fallit igenom, hon, Lea Agard med sitt glänsande konstnärstrykte. Åh, denna kväll — och natten, som följde . . . Hennes man hade suttit hos henne hela tiden med hennes händer i sina; hon hade bara bedt honom, att han skulle föra bort henne — hvart som helst — bara hon slapp att se

ett främmande ansigte. Och han hade tagit henne hit, till deras villa.

Hvad hon frös . . . Det ilade och stack i hennes hud . . . Hon satte sig framför brasan och höll sina kalla händer öfver glöden.

I rummet utanför gick hennes man och Tage, deras vän Tage Beck, som kommit för att tala henne till ro, tala om konsten att leva — Ah, han kände henne icke. Fast det funnits en tid, då hon sade honom allt hvad hon tänkte och drömde om sin konst, allt hvad hon väntade och fordrade af sig sjelf, kände han henne icke . . . Hon smålog tungt och lutade sig tillbaka i stolen . . . Skenet från elden föll öfver ett fint, hvitt ansigte med mörkt skuggade ögon och en darrande, dunkel mun . . .

Hennes man kom in i rummet. Lea, Tage säger som jag, att du måste resa.

— Resa . . . resa . . . Kan man resa ifrån sig sjelf? Jag är sjuk. Låt mig stanna, Bengt. Hennes ögon började bedja.

Han lutade sig öfver hennes stol och log emot henne. Han såg så ung ut med sitt yfviga bruna hår, som föll honom ned i ögonen och med den friska röda munnen, som hade så lätt för att le. — Der hör du Tage, sade han. Kan du säga mig, hvad jag skall taga mig till med henne?

Vännen, som stod i dörren, strök småleende sitt stora, svarta skägg: Vet du Bengt, om hon var *min*, så svepte jag en pels omkring henne, bar henne ned i en vagn och körde henne in till staden. Och så: ut i människovimlet, ut i lifvet!

— Och der tror du, att jag skulle kunna glömma — — — Hon vände sig nervöst: gäll som en lärkton, skar en barnstämma genom luften.

En ung flicka stod på tröskeln med en liten rosig bébé i sin famn: Det är bara vi, sade hon, vi skulle ta' godnatt.

— Babba, babba, — jollrade barnet och sträckte ut de små armarne. Lea såg på sin man: han strålade, när han lyfte upp den lilla och höll henne högt öfver sitt hufvud.

— Bébé, är det roligt, bébé? Den unga flickan försökte taga barnet; det låg som en varm imma öfver hennes läppar och i hennes stora, innerliga ögon, när hon skratade och lekte med den lilla: Nej, kom nu till tant, så ska' vi säga godnatt åt mamma.

Lea var mycket blek, när hon böjde sig öfver barnet. Godnatt, sade hon tyst.

Fadren bar ut sin bébé och lemnade henne vid barnkammardörren; en egendomlig känsla af blyghet, hindrade honom från att gå in. Det var ju icke hans hustru, som skulle bada barnet derinne, det var Marta, hans svägerska, som han knapt lagt märke till, förr än hon kom och tog hand om bébé, Marta, det underliga lilla konstnärsämnet med en mun som skapad för barnakysisar och med ögon, sänkta som madonnans, när hon betraktar sin gudomlige son.

Nej, han ville icke gå in; han stod utanför dörren och lyddes efter det kvittrande jublet från sitt badande lilla barn.

— — Tage Beck hade stannat kvar hos Lea. Han stod och såg på henne: Hemmet skulle vara en härd för friheten, sade han allvarsamt. Der skulle man icke behöfva gå omkring som på kattfötter af fruktan för »nerv», och om der fans en entusiast till pappa, så borde han åtminstone få höra sin bébées skratt.

Hon satt tyst.

— Hvad det klädde Marta att komma in med bébé, sade han och log.

Lea reste sig och började gå fram och tillbaka. Hennes gestalt var lång och böjlig med vek byst och med smärta armar, och hennes smala hals hade den grekiska skönhetsformens ädla smidighet. Det låg ett medvetet, bundet lugn öfver hennes sätt att gå och att föra sina fina, bleka händer, men när hon plötsligt kastade det svarta hufvudet tillbaka eller vidgade sina grå ögon, var det som om flammor gått igenom henne.

— Lea, tycker du, att man har rätt att hänge sig så helt och egoistiskt åt en sorg?

Hon kom rakt fram till honom: *Gud hjelpe den, som ikke kan gi'e blot sin halve Sjæl*, hviskade hon kväfdt. Hennes ögons glans var nästan slocknad; det gick en fin fåra från läpparnes vinkel och nedåt hakan . . .

Han blef förskräckt för henne; Men Lea — — sade han vekt.

Hon gick hastigt ut ur rummet och in till sig. Det var mörkt, men hon tände icke ljus och ringde icke på jungfrun. Hon tog af klädningen och kastade sig ned på sin soffa.

Der grät hon sakta hela natten.

Lea Agard hade en kort men lysande konstnärsbana bekom sig, då hon träffade Bengt Rohde. Han var några år yngre än hon och älskade henne med en friskhet, en

ungdomlig passion, som hänförde henne; — hon blef hans hustru. Och det kom en tid af lycka, då hon delade sig mellan sin konst och sitt hem. Så föddes barnet, och hon förlorade sin glänsande, afgudade stämma. Gripen af en sorg, som släckte lifvet i hennes stora, tunga ögon, låg hon på sin chaiselong dag efter dag, så främmande för allt som en död. Eller släpade hon sig omkring i rummen, blek, trött — bruten till kropp och ande af förtviflan.

— Lea, sade hennes man, försök att öfvervinna dig själf — för vår skull. Kan du icke lefva för oss, mig och barnet?

Hon vände sig ifrån honom: Du vet icke, hvad du begär.

Det kom en tid, då krafterna vände tillbaka: hennes ögon kunde blixtra till, och hon kunde plötsligt knyta sina händer och räta ut sin gestalt som i trots.

— Jag vill uppträda, sade hon en dag, jag måste, Bengt, om du inte vill se mig dö.

Hon visste, att hennes röst var förbleknad, men hon skulle tvinga publiken på knä med makten af sin konst och lidelsen i sin själ . . .

. . . Den lidelse, som är den eviga eld, vid hvilken geniet brinner.

Den kväll, hon uppträdde för första gången efter sin sjukdom, gick det som en susning genom salongen: Men rösten — hvar är hennes röst . . . Att hon vill sjunga . . . Hon sätter sitt konstnärstrykte på spel . . . Alla hade sagt sitt ord. Och det lyftes som ett skrik från tusen munnar, ett skrik om rösten, hennes gudomliga röst, som var förbi — Men det skulle bli tyst omkring henne.

Det var den tystnaden, Tage Beck ville lära henne att bära, om han bara fick tala med henne en gång ännu.

De voro ensamma hemma en eftermiddag, hon och han; — han stod vid fönstret och såg ut. Öfver öde fält låg den bleka himmelen och drömde. Längst bort i det oändliga fjerran blånade skogar och berg i dunkla linier . . . Det var skymningen, som föll på . . .

Han suckade lätt och gick ett slag fram öfver golvet.

Hon såg upp: Vän, sade hon.

— Väninna.

Hon räckte ut sin hand, och han tryckte den mellan sina . . . Tårarne samlade sig långsamt under hennes halfslutna ögonlock.

— Lea . . . Lea var icke så bedröfvad! Hon kastade hufvudet af och an mot stolens ryggstöd: Det dödar mig, sade hon, det dödar mig.

— Du vet icke, hur mycket en människa kan öfvervinna.

Hon vred sitt hufvud fram och tillbaka och klagade tyst för sig själf.

— Det är bara det, att du är sjuk. När du blir bättre . . .

— Ja, sade hon, jag är sjuk. Jag har ondt. Det dödar mig. Jag kan icke lefva.

— Men Lea . . .

— Tror du, att jag kan lefva efter detta — nu, när allt är slut?

— Allt? Och din man? Och ditt barn, Lea?

— Tage — förstår du inte? — det är det förfärliga: jag kan inte älska mitt barn. Jag kan inte glömma, hvad jag förlorat för hennes skull.

— Men, Lea, du är väl först och främst kvinna.

— Nej, sade hon, det är jag icke. Jag har älskat konsten mer än människorna och mer än mitt lif . . . Jag skulle varit ensam med mitt arbete — lefvat ensam och dött ensam . . . Åh Tage, kan du icke känna det — hon höll hans hand mot sitt bröst — jag tycker, att du skulle kunna känna det, hur jag nu lider. Ibland är det som om mitt hjerta icke kunde gå, och ibland tycker jag, att det vill spränga mig i stycken. Det är en ångest öfver mig. Jag har icke ro, och jag får icke ro. Om du visste: jag glömmet det — aldrig. Hvar jag än är, så står det för mig. Jag ser deras ansigten som jag såg dem den kvällen; jag känner deras medlidande, och jag ryser i hvar nerv af min kropp. »Låt oss resa», säger Bengt, »så blir det bättre.» Åh, han vet inte, vet inte, hur det är. Om jag reste till verdens ände, skulle jag ändå tycka, att jag hör dem hviska: det är slut med henne, slut med henne. Tage — att jag ännu lefver, att blodet är varmt i mina ådror och att mitt hjerta slår! Jag tyckte, att det stannade, när jag stod der och sjöng, och jag kände, hur jag isades liksom en som skall dö. Jag dog den kvällen. Allt, som nu kommer, är intet mot hvad jag då led.

— Men Lea, hvarför ville du uppträda, när du visste att rösten . . .

— Hvarför? — Det flög en skälfnings igenom henne. I de grå ögonen tändes ett

skiftande, gnistrande sken. — Derför, att det är någonting inom mig: en makt, en vilja, en längtan, ett jubel och ett kval, som sjunger och som gråter i min själ och som måste fram, förstår du — Derför, att jag visste, att jag har detta »af guds nåde», detta som de kalla »gnistan», lidelse, inspiration. Jag har det, men jag kunde icke bära fram det på den rösten, en röst utan glans och utan färger . . . bruten . . . förbi . . .

Hon kastade armarna öfver sitt hufvud och föll tillbaka i häftig gråt.

Han visste icke, hvad han skulle säga eller hur han skulle trösta, men han gick bort till henne och förde det fuktiga håret ur hennes panna: Lea — kära Lea — — —

Tunga af tårar, sågo hennes ögon upp i hans.

Han blef stum inför den blickens smärta. Och han satte sig bredvid henne och strök hennes händer som om han ville magnitisera dem till ro.

— — Hennes hufvud sjönk trött åt sidan. Fin och slak, gled hennes ena arm nedför karmen. Han trodde, att hon sof — —

När han var borta, slog hon upp sina ögon och tryckte händerna mot sitt hufvud: Jag gör det, sade hon gång på gång, jag gör det ju, och hon reste sig och gick fram och tillbaka utan rast eller ro.

En kväll, då bébé somnat i sin hvita säng och Marta steg upp för att släcka den gröna taklampan, kom Lea sakta in i barnkammaren: Jag ville se Wera sofva, sade hon.

— Ja, svarade Marta osäkert. Det var så underligt att se Lea derinne, och Lea såg så underlig ut . . . Så vacker med sitt smala ansigtes mjella blekhet, den slaka lyftningen i sin gestalt och sin mjukt glidande gång . . . Marta mindes med ens ett uttryck, som hon hört om henne: »Den kvinnan har något af en svan» — Ja — när hon nu böjde sig öfver barnet, böjde sin midja, sitt fina hufvud . . .

— Lea, är du ledsen, Lea?

— Jag? Nej — och hon tog barnets lilla hand, som hon kysste: Stackars Wera — Tack för att du är så god mot Wera, Marta min.

Flickan lade sin kind mot sin systems axel: Jag håller af Wera, därför att jag håller så mycket af dig.

— Nej, icke därför. Lea såg stelt framför sig. Du skall bli lycklig Marta, sade hon.

— Du också, Lea.

— Ja. Kom nu. Hon tryckte händerna mot sina ögon: I kväll, i kväll måste vi vara glada.

— Ja, när det är fest för Tage.

— Du Marta, bryr du dig om Tage?

— Om honom? Nej! För mig får han gerna fara. Det är bara det, att Bengt blir så ensam.

— Bengt . . . ja . . . Säg Marta, skulle du kunna tycka om en man som Bengt? Nej, nej, barn, du behöfver ingenting säga. Hvem skulle kunna låta bli att tycka om honom? Han är vacker — är han inte? — Det yfvida håret, som faller ned i pannan och de ögonen . . . Du skulle bara sett honom, när vi först träffade hvarandra; man tyckte bara att man ville slå armarna omkring hans hals och vara god mot honom — spara honom hvar smärta — O, om jag aldrig hade bundit hans lif vid mitt!

— Men, Lea, hvarför säger du så?

— Jag tynger ned honom, jag vet det. Glädjen är hans lifsluft, och han får icke vara glad. Om jag hade varit som du! Du kunde göra honom lycklig.

Flickan blef flammande röd öfver hals och kinder. Lea tog hennes hufvud mellan sina händer: Jo, sade hon energiskt, det kunde du. Och nu skall du gå och göra dig fin, Marta.

— Först skall jag se öfver bordet.

— Nej, vännen, i kväll är det jag, som styr om det. Du skall bara göra dig vacker.

Från den antika taklampans offerskål och från höga silfverkandelabrar välde ljus öfver den tjocka, gulaktiga damastduken, öfver champagneglas och öfver rosor — däfnaröda rosor, som smyckat de fyra kuverten och som fått stå kvar, när supén togs bort.

— Skål, Tage.

— Bengt, din törst är osläcklig som ett gudalöje!

Med det lockiga hufvudet tillbakalutadt mot stolens ryggstöd, tömde husets unge värd champagneglaset. Hvita som unga nötkärnor, glänste tänderna fram mellan hans läppar, när han skrattade och skakade håret ur pannan: Sitta som du och profva och profva, det kan jag icke, det har jag aldrig kunnat.

Jag vill se vinet strömma . . . Nej, lys mig icke i bann med de ögonen för det Lea.

Hon tog en af rosorna och förde den sakta öfver hans kind. Det låg en mild glöd öfver hennes ansigte. Mot den skira, svarta drägten lyste halsen, lyste hennes armar med en glans som af nyfäld snö.

— Är du glad nu, Bengt?

— Ja, och du Lea?

— Jag också, bara jag fick höra lite musik.

— Marta, hör du Marta, hvar har du din violin? Lea vill ha musik.

Det glänste till i flickans ögon; hon hade ju icke vågat väcka Lea ur hennes grubblrier med en enda ton från sin viol. Tage Beck tryckte sin väninnas hand och nickade gladt åt Bengt. — — Sakta, sakta drog en skir violklang genom tystnaden — — Lutad mot sin mans axel, lyssnade Lea till sin systems fina, drömmande spel. Hennes blick gick långt bort som om den sökte något, men de glödande läpparne öppnades i ett leende af lycka.

— O hör . . . sade hon sakta.

Flickan lät stråken sjunka. — Lea såg mildt på henne under halfslutna ögonlock: Du har ju månsken öfver din ton, barn. Du skall en dag bli konstnärinna.

Flickan strålade och kastade hufvudet tillbaka. I kvitter, i drillande jubel dansade stråken öfver strängarne.

— Nej, Marta, hvad var det?

— Så skrattar bébé, sade flickan och log sitt vackra, varma kvinnoleende.

— Du lilla Marta, smekte Bengt blidt.

Lea reste sig hastigt: Tack för i kväll, sade hon lågt. Tack, Tage! Tack, Marta! — hon böjde sig öfver sin man: Och tack . . . Bengt. Hennes skälvande fingrar sjönko ned i hans yfviga hår, som hon förde till sina läppar. Tyst, så tyst, att han icke hörde det, hviskade hon alla smeknamnen från deras lyckas första dagar: »Grand bébé, krushufvud, gossen min» — hviskade dem i flygande hast som för att gömma dem der — i hans hår.

Han höll henne omkring handleden: Vill du redan gå? frågade han.

Hon tryckte tänderna mot underläppen: Ja, jag är trött, sade hon och gick mot dörren. Ännu en gång vände hon sig mot honom och smålog: Godnatt, Bengt.

— — — Det var kallt inne hos henne. Kyligt och blekt föll den tidiga morgonens

ljus in genom fönstret. Hon gick hastigt fram till toaletten: der bakom hade hon gömt en flaska, fylld med en hvit vätska, som hon samlat kväll efter kväll — och som hon tömde . . .

Hon ville icke vakna till en morgondag.

Från Amerika.

Bref till Framåt från *Cécile Gohl*.

Mrs. Belva Lockwood.

(Advokat.)

Qedan miss Frances Willard, president-skan för W. C. T. U., strider med ordets och exemplets makt för nykterhet och sedlig renhet, befattar sig mrs Belva Lockwood, som står i främsta ledet bland nutidens talande Amerikanskor, uteslutande med juridik och politik. Hon praktiserar som advokat i Washington, D. C., och hennes namn stod vid sista presidentvalet på kandidatlistan. Mähända hon i en framtid tager landets styre i sin hand som Förente Staternas presidentska — underligare ting ha skett i världen — men tills vidare för hon spiran i sitt hem, i sitt embetsrum, i föreläsningssalen och hon ses hvilken dag som helst styrande sitt snabba ekipage, en trehjulig velociped, genom Washingtons gator. Innan jag talar om hennes uppträdande som föreläserska, kan en liten biografi vara af intresse. Hennes flicknamn var Belva Bennett. Hon föddes år 1830 i Royalton i staten New York. I sitt adertonde år gifte hon sig med en landbrukare, som dog efter få års äktenskap. I stället för att hängifva sig åt sin sorg och afstänga sig med sitt lilla barn från världsvimlet, beslöt den 22 åriga enkan att åter gå i skola och odla de gåfvor hon fått af naturen. År 59 afgick hon med heder ur Genesee Wesleyan College, skötte skolföreständarinneplats i flera år och gifte sig sedermera med Dr Lockwood år 1868. Den lilla flickan som föddes i detta andra äktenskap dog vid spääd ålder. Åter sökte denna energiska kvinna att lägga band på sorgen öfver barnets förlust genom att idka trägna studier. Hon slog sig på allvar på juridiken, tog examen och är sedan många år praktiserande advokat.

Jag tillstår att jag var ganska nyfiken att få se och höra denna äregiriga kvinna, som utsträckt handen efter landets högsta embete och som nog icke gifver sig någon ro innan hon hamnat inom Hvita Husets pelarfaçad. En presbyteriansk kyrka i Alleghany, Pa., öppnade sina portar för henne på föreläsningaftonen. Ämnet tydde på intet vis på politiken, det var: »Washington och dess sällskapslif»; icke förty beredde sig en hvar på att komma in på politiken. Kattens klor må vara indrefna och tassens idel sammet, »de synas ej mer, men fins der ändå», som det står i visan. Den som varit i sällskap med våra riksdagsgubbar i Stockholm, mins tillfyllest, att liksom alla vägar leda till Rom, så leda alla samtalsämnen för dem in på politiken. De kunna icke hjälpa det. Derför tänkte jag i hvarje stund, medan mrs. Belva talade om Washingtons byggnader, parker och sällskapslif: nu kommer det! — Och det kom ganska riktigt med tiden. Kyrkan var så packad vid åttatiden på kvällen, att underleknad, som kom försent, fick plats på första bänkraden. I Amerika är det med första bänken i en offentlig lokal liksom med sista matbiten på fatet; gentilt folk drager sig för att taga den, och sista biten blir vanligtvis kvar på fatet, liksom första bänken står tom i det längsta. Mrs. Belva Lockwood stod på estraden och talade med en säkerhet och ett ordflöde utan like. Hon är gråhårig, lång och temligen korpulent, för sig väl och är dyrbart och elegant klädd efter sista modet: en fin svart spetsdrägt öfver purpurrödt siden, en svart spetsfichu och en knippa purpur-röda och hvita neglikor vid bröstet.

Hennes hvita knubbiga hand med en gnistrande diamant på ringfingret gestikulerade på ett ledigt, uttrycksfullt sätt, och den något hvassa rösten nådde till kyrkans bortersta kanter. Föredraget var lifligt, och ingen skulle förmått att somna i kyrkbänken, ehuru Fru Belva har ovanan att ömsom skrufva upp rösten och åter, sänka den hvilket vanligtvis brukar utöfva en söfvande verkan på åhörareskan.

Framför henne på predikstolen låg en bundt lösa pappersblad, fullskrifna i stor handstil. Det var hennes concept, som hon emellanåt kastade en blick uti, då minnet hotade svika henne, men hon var nog så säker i sin roll, och hennes uppgifter om Washington stad och samhälle stodo på statistisk grundval och voro, noga vägda i vågskålen,

innan de kommo fram. För att åskådliggöra beskrifningarne, förevisade hon från estraden en samling magnifika stora fotografier af Capitolium, Washington-monumentet, jordens högsta minnesvård, 555 fot högt, etc. Och så kom hon så småningom till redogörelsen för administrativa förhållanden, och då hoppade katten ur säcken. Vi voro midt inne i politiken, och alla spetsade öronen. Det blef så mycket af den varan, att de som icke noga hade reda på landets lagstiftande församling, dess närvarande stridigheter och det politiska lifvets termer, näppeligen kunde följa med Fru Belva längre. Hon talade om detta stora statsförbundets olika ärenden liksom en hushållerska, som anmodats att afgifva sitt omdöme om ett vanvårdadt ungarshem, der rummen behöfva vädras och städas, der mal huserar på vindens skattkamrar bland ylleväfnader och pelsar och rättor råda i kök och köllare, uppåtande och orenande allt de komma öfver. Hon yttrade sig oförbehållsamt, men så lugnt och tryggt, som om det på intet vis angick henne, men som om hon vore rätta personen att få reda i ett sådant vanvårdadt hems misshushållning. Nog skulle hon, ifall hon finge sig statens nyckelknippa ombetrodd, stöka samvetsgrant omkring i alla vrår och hvirvla upp en sky af dam. Hon skulle ödelägga råttnästen och dräpa malynget. Hon lemnar det intryck, att hon har fullkomligt lit till sin förmåga att taga hand om statsförbundet. Det är ju blott ett hushåll i stort; hon känner sig den uppgiften vuxen, och hon skulle utom allt tvifvel sköta embetet »con amore», med en krusning på läppen anmärkte hon på tal om nästa presidentval i november 1888: »det fins en skytt af möjlighet, att den nästa presidenten i Föränta staterna blir — en kvinna.» (Ihållande applåder). Huruvida Fru Belva skulle, i händelse af framgång i sina äregiriga planer, begagna sig af sitt inflytande för att jemna vägen för den amerikanska kvinnan i densamma sträfvan efter utvidgade arbetsfält, etc., det blir en annan sak. Fru Belva må vara en varmhjärtad, sympatisk kvinna, som anser sig som en genom okufflig energi och ovanlig begåfning auktoriserad banbryterska, men är hon det, så gömmer hon sina motiver så noga, att ingen skytt deraf varsnas på ytan. Hon förefaller intelligent, skarptänkt, energisk, lysande ståtlig, men — hon framträder äfven som en halft beräknande, äregirig, af sitt eget jag uppfylld kvinna, som i

det jäsande politiska lifvet, af hvilket hon väntar sig så mycket, knappast hinner att se sig tillbaka efter härskaran af de sträfsamma små medsystrar, som än så länge äro på efterkälken på lifvets vädjebana.

Tre polemiska artiklar af Georg Brandes.*

I.

Engle.

I de to sidst utkomne Häfter n:r 4 och n:r 5 af *Kvinden* och *Samfundet* har tre Damer, Fröknerne Grundtvig og Sannom samt Fru Aggersborg, uttalt sig paa en i alt väsentligt overensstemmende Maade om den Materie, der i visse distingverede Kredes Frimurersprog kaldes *det sädelige Lighedskrav*.

Ikke lidet i det af disse Damer Fremførte giver Anledning til Grublen og Spörgen, men kun med Hensyn til et eneste Punkt tillader Undertegnede sig afgjort at være af modsat Mening, det er, naar det i den sidste Afhandlings Slutning med et vist Eftertryk hedder:

Thi Engle er vi alligevel ikke!

For det er netop det, som de ärede Damer er. Og ved de det ikke selv, saa er dette kun en himmelsk Ynde mere, som jeg end ikke beröver dem ved at modsige hin Paastand; thi deres Beskedenhed forbyder dem at tro mig. Men hvad der er sandt, er ligefuldt sandt.

Alle Damernes Udgangspunkt er det samme: »Kulturkvinderne» (Fru Aggersborg foretrækker Udtrycket »de normale Kvinder- eller Normalkvinderne») er overmaade sädelige Personer; Kulturmändene, Normalmändene derimod usädelige Personnager. Hvad skal der göres ved denne Kalamitet? Bör Kvinderne »nu blive som Mänd» (o: usädelige), eller Mändene som Kvinder (o: Liljer)? Og Spörgsmaalet besvares, som det da var at vente af päne Damer, ens af dem alle, til Fordel for Sädeligheden. Mändene bör blive *som Kvinder*, det er udlagt: rene Väsner, hvad i det moderne Sprog kaldes *Handsker* (i gammelt Dansk: *Haandströmper*).

Efter Frk. Grundtvigs første forträffelige *Krav* af den sädelige Lighed viste det sig i sin Tid ret kraftigt i *Dansk Kvindesamfund*, hvor höj Uskyldens Barometerstand indenfor Samfundet var. Den ene modne Qvinde efter den anden traadte frem og lagde Vidnesbyrd af om sin Renhed. Eller som Frk. Sannom träffende udtrykker det: »Her kom den ene Dame efter den anden og fortalte os, at de ikke

* Som bekendt pågår i Danmark en het strid om det sädliga likhetskrafvet.

Striden började med doktor G. Brandes' tre polemiska artiklar i »Politiken», hvilka vi på hans egen begäran införa i Framåt. I följande häften skola vi äfven upptaga svar från hans motståndare och, så vida utrymmet det tillåter, fröken Grundtvig's föredrag, orsaken till striden. *Red.*

kendte noget til Driftslivet og aldrig havde fölt noget i den Retning . . .» Alle som én protesterede Damerne ligefuldt mod Benävnelsen *defekt*, som en Uvärdig (G. Brandes) har villet paatrykke dem. Frk. Sannom viser med Rette, at langtfra at være defekte henhörer disse Damer til hvad Martensen i sin *Etik* betegner som *angeliske Naturer*.

Med overdroven, men ägte religiös, Ydmyghed tilföjer hun saa: »Men at just Flertallet af os skulde være Engle, det kan jeg ikke tänke mig.» Heri har hun Uret, himmelraabende Uret endog. Enhver Mand med nogen Erfaring overfor Kvinder vil hävde, at Flertallet af dem, netopp Flertallet, er simpelthen Engle, hverken mindre eller mer.

Det er saa anerkendt, at selv Sprogbrug har fastslaaet Tiltaleformen: Min Engel!

Englene er ikke blot Engle, fordi de er könslöse. De er hävede over Sygelighed og Svaghed. Naar Frk. Sannom siger om sig selv: »Jeg feiler ikke det ringeste, *ikke engang en Smule Mavekatarr*; jeg er et fuldständig sundt Menneske», saa beviser hun ikke alene, som hun vil det, at »et afholdende Liv» saa lidt gör Kvinden *defekt* som det gör hende *dum* (Frk. Sannom sprudler af Aand) men hun väcker overhovedet en stärk Formodning om, at hun i visse Maader er Fuldkommenheden selv, ikke den blotte »Normalkvinde» eller »Kulturkvinde» (den der har gennemgaaet en höjere Dannelsesanstalt), men Mönsterkvinden, som ellers kun findes i Romancer og Romaner, og for hvem Ordet *Engel* er den eneste slaaende Benävnelse. Man tänke sig: End ikke en Smule Mavekatarr!

Engle kan være mere eller mindre flyvedygtige. Fru Aggersborg er den, der svinger sig höjst.

Hun fyldes, siger hun, med Bekymring ved den Fare, der ligger i den overhaandtagende Vantro og udraaber: »Lad os holde Idealet oppe» I Virkeligheden holder hun dets Fane höjt.

Saa höjt, at man undertiden taber Virkeligheden en Smule af Syn. Ikke naar hun med Strängbed og Fasthed lader »vor Tid» i al Almindelighed höre, at »den er sädelig slap og har fölelig Mangel paa Aand og Idealitet». Hun selv har fuldt op af begge Dele. Men hendes Själeläre tager undertiden en Himmellugt, som gör det svårt att följa med.

Hun siger: »Naturen har ved at tildele Mand og Kvinde ikke allene fälles, men ogsaa forskellige Livsopgaver, udrustet dem med baade fälles og forskellige Naturdrifter. Navnlig tror jeg, at Mänkönet har — som den fysiske Krafts Indehaver og paa Grund sin *udaddragende Natur* — sin *styrke i fysisk Könsdrift*, medens Kvinden — ved sin finere Natur og sit *indaddragende Födelseliv* — väsenlig har sin Könsdrift på själelig Maade».

Man sköner straks, at der her er set paa Könsforskellen med et nästen overmenneskeligt Blik. Overfor det, som her er dunkelt, maa det gälde, at Englenes Tanker er ikke vore Tanker. Men man tror at skimte noget. Og naar det hedder, at Männen har sin *Styrke* i fysisk Könsdrift (hvad er fysisk Könsdrift?) saa maa man ikke indvende, at det er en trist Monsieur, som har sin Styrke i den. Det Hele er, naar det oppattes sympatetiskt, klart: Männen er udaddragende, Kvinden indaddragende, Mändens Könsdrift sanselig, Kvindens själelig. Forstaa det, hvo som kan. Men symmetrisk og stilfuldt er det.

Nu hedder det videre om Kvinden: »For hende er det en ubestemt Fölelsestrang, en Längsel

efter at elske og blive genelsket. Dermed er det icke Meningen at ville frakende vort Kön Skyld (?) overfor Manden; men denne har mest sin grund i Kvindens Karakterfejl og Svaghed. (Har Mandens Skyld i Karakterfejl og Svaghed?) Heller ikke skal det benægtes, at Kvindens Könsdrift er sanselig.»

Denne sidste Sætning forbavser unægtelig et Verdens Barn. For han troede, at det var netop dette, som blev benægtet. Men det benægtes ikke, det bortforklares paa den yndigste og mest sjælfulde Maade:

»Heller ikke skal det benægtes, at Kvindens Könsdrift er sanselig; thi ogsaa det sanselige har sit Sæde i det sjælelige; men paa Grund af hendes finere Natur ytrer den sig ikke paa fysisk Maade.»

Der kommer herved nogen Forstyrrelse ind, ikke i Logiken, men i Symmetrien: Manden Könsdrift var sanselig, Kvindens sjælelig. Nu skal pludselig Kvindens ogsaa være sanselig. Men Symmetrien og Modsætningen genoprettes let, naar man betænker, at Kvindens Drift er sanselig, fordi det sanselige har sit Sæde i det sjælelige, Mandens Drift sjælelig, fordi det sjælelige har sit Sæde i det sanselige, og begges sædelig, forsaavidt det sædelige har sit Sæde i det sjælelige. Alt er forsaavidt fortræffeligt ordnet, hvis det blot ikke hed, at Kvindens Könsdrift »paa Grund af hendes finere Natur *ikke ytrer sig paa fysisk Maade*. Dette er engleligt talt og tænkt. Det støtter alle gamle og smukke Logender om Storken. Det stemmer med alle gamle og sjælfule Sagn om Peblingesøen. Men det kommer maaske en Smule i Strid med den Naturkundskab, som visse »den frie Kjærligheds Apostle» pukker paa.

Saa følger denne i Sandhed *angeliske* Forklaring af Kvindens Elskov: »Elsker hun, da er det den Elskedes *Blik*, hans *Aasyns* Udtryk og det *Æmne*, hvorom han har udtalt sig, der bliver en Kilde til Glæde eller Sorg, eftersom det stemmer med, hvad hun ønsker. Hos Kvinden sammenmeltes det erotiske med det sædelige.»

Vi erindrer ikke at have læst noget smukkere, noget svanevidere, noget mere himmelskt rent, end ikke i Mynsters *Betragtninger*. Ve den Mand, som ikke røres ved slige Sandheder af Kvindemund!

II.

Det ottende Bud.

I Artiklen »Engle» blev der gjort Løjer med noget, som dog ogsaa har sin alvorlige Side. Den afhandling om *Nutidens sædelige Lighedskrar*, som Frøken Elisabeth Grundtvig har høstet Bifald for i *Dansk Kvindesamfund* og andensteds, er et lærerigt Produkt ikke i og for sig, men for det Vidnesbyrd den afgiver, om Dannelsenstrinet hos dem, der i Forf. ser deres Ordførerinde. Den afslører den Brutalitet i Opfattelsen, som i Reglen ligger bagved den officielle Dydsprædiken med dens obligate Åreskænderi af de Skribenter, der ikke vedkender sig den officielle Moral.

Under Skin af at hævde et nyt, moderne Standpunkt forkynder Frøken Grundtvig — med det Mod, som dertil udfordres — det sjette Bud. Som om der var Nogen, der icke kunde forkynde det; som om der var Nogen, der ikke prædikede det — uden de, som ikke gider.

Allerede J. L. Heiberg har sagt om den Art Personer, til hvilke Forfatterinden hører: »Slige Folks Moral er meget kort; den bestaar kun af det sjette Bud; de andre ni behöves ikke.»

Det er dog ogsaa andre Bud, som moralske Damer kunde lægge sig paa Hjærte. Der er f. Eks. det ottende, der til Frøken Grundtvigs Underretning lyder: »Du skall ikke aflægge falsk Vidnesbyrd om Din Næste.»

Frkn Grundtvig fortæller til Indledning, at »der gives maaske kun en eneste Ting, som alle Mennesker uden Undtagelse er fuldt enige om«. Ordene »alle Mennesker« forklares saa med den aandfulde Vending at paa dette Punkt mødes »De og jeg i Enighed baade med Simon Søjlehelgen og med Alexander den Store, baade med Zulukafferen og med Pariseren«. Punktet er det, at Formaålet er *Lykke*. Frøkenen synes absolut uvidende om, at der har eksisteret og eksisterer store Religionssamfund, talrige Sekter, hele Folkeslag og en Række af filosofiske Skoler, der aldrig i Verden vilde opstille Lykke som Formaålet, men med Lidenskab bekæmpe en saadan Definition af Menneskehedens Maal.

Om Middelalderen har Frkn Grundtvig den Mening, at naar paa Korstogenes Tid *alle* (?) raabte: Gud vil det! saa var det »for at være lykkelige«. De gode Damer i *Kvinden* og *Samfundet* har overhovedet ret fantastiske Forestillinger om Middelalderen. En anden af dem, Frkn Aggesborg, synes at være af den Mening, at alle Mennesker i hin Tid aflagde Klosterløfte. Hun skriver: »Ser vi hen til Middelalderen, da er dens absolute Kyskhedsfordring en mägtig Støtte for Slægtens Vilje til Selvbeherskelse, og denne (Selvbeherskelsen?) har altid sin store Indflydelse paa Individets Karakter og Aandsliv.«

Hendes Aandsfrände bevæger sig i Spring fra Middelalderen til det forrige Aarhundrede, hvor Formelen for Lykken efter hendes Opfattelse var *Oplysning*, og derpaa til det indeværende, hvor Formelen siges at være den temmelig ferske og indbyrdes modsigende *Frihed og Lighed*. Saaledes naar hun til den nyeste Fordring i Lykkens Navn: *Lighed mellem Mand og Kvinde* i sædelig Henseende. Man kunde være kommet kortere dertil.

Om denne Lighed hedder det derpaa til Læsere ns Forundring, at den kan naas ad to Veje: »Kvinderne kan blive som Mænd, og Mændene kan blive som Kvinder.«

Men kan Ligheden kun naas ad disse to Veje, saa er den selvfølgelig uopnaelig. For det ene er nøjagtigt saa umuligt som det andet. Og selv naar man oversætter Sentensen paa Dansk, er den fornuftsstridig. Den overvætteds Sandsynlighed er naturligvis for, at hverken Mændene eller Kvinderne i Fremtiden forbliver ganske som de er nu, og den Lighed, »Nutiden« (o: Frøken Grundtvig og hendes Meningsfæller) tillæber, maatte da rimeligst tænkes naaet under en Tilstand, i hvilken begge Könnenes indre og ydre Liv her i Norden, saavel deres Følelser som deres Vaner og Vedtægter, havde undergaaet en betydelig Forandring.

I Steden derfor formulerer Frkn Grundtvig den Tankegang, hun vil angribe, saaledes:

»Den ene Lighedsfordring lyder saadan: Könsdriften er uimodstaalig, icke blot for Manden, men ogsaa for Kvinden. Hun har hidtil ikke været sig dette fuldt bevidst, har været hildet i Fordomme og

systematisk forkuet paa Könslivets Omraade. Dette bør forandres.“

Man studser; man mindes ikke at have set dette enfoldige Vaas nogensteds. „Könsdriften er uimodstaaelig“. Hvad vil det sige? For alle Mennesker? Under alle Forhold? Til alle Tider? Ved alle Lejligheder? Eller vil det kun sige: den lader sig ikke udrydde?

Frkn Grundtvig fortsætter: „Maa jeg minde Dem om nogle af de Udtalelser, som ligger til Grund for min Gengivelse af denne Fordring“.

Man spidser Öre og passer paa. Frkn G. har Bevissteder.

Arne Garborg siger i *Nyt Tidsskrift* i en Anmeldelse af *Constance Ring*:

„Läger og andre sagkyndige siger, at Kvinder med svagt udviklet Sanselighed forekommer temmelig hyppigt.“ Thi „Kvinderne opdrages, som om de ikke var Könsväsener. Den Side af deres Natur søges ved alle Midler undertrykt. Da dette gennemføres systematisk og Slägt efter Slägt, bliver Resultatet for flere og flere Kvinders Vedkommende, at Kärlighedens Nerve bliver lam.“ Og derved bliver de „Opløsningsselementer i Samfundet, farlige og frygtelige Aarsager til Usädelighed.“

En vakker Maade at citere paa. Talen er om en Kvinde, der ikke kan elske. Garborg skriver: „Mange der paastaa, at den Kvinde ikke eksisterer. Ialfald ikke uden som ren Abnormitet. Läger og andre sagkyndige siger *derimod*, at Kvinder med svagt udviklet Sanselighed forekommer temmelig hyppig.“

Heri öjnes endnu intet Spor af Frkn Grundtvigs *Lighedsfordring* til Bedste for almindelig Usädelighed. — Hos Frkn G. følger saa med spärret Skrift et *Thi*. De Ord, som følger paa dette *Thi*, findes hos Garborg 35 Linjer længere fremme i en helt anden Sammenhäng.

Garborg skriver: „Kvinderne opdrages *systematisk i Uvidenhed om det, der vedkommer deres Opgave som Kvinder*. De opdrages som om de ikke var Könsväsener. Den Side af deres Natur søges ved alle Midler undertrykt. Da dette gennemføres systematisk og Slägt efter Slägt, bliver Resultatet for flere og flere Kvinders Vedkommende, at Kärlighedens Nerve bliver lam. Den samme Omständighed er Aarsag til at Kvinderne *ogsaa på anden Maade* udygtiggøres for sin opgave som Könsväsener. *Formodetst Uvidenhed forspilder de i tusinde Tilfælde Livslykken baade for sig selv og andre*, ja bliver Opløsningsselementer i Samfundet, farlige og frygtelige Aarsager till Usädelighed.“

Man sammenligne Frkn Grundtvigs Citat. Falsk slaar sin egen Herre paa Hals. Hvor er nu Fordringen paa lige Usädelighed?

Frkn Grundtvig fortsætter:

Og *Georg Brandes* uddrager i sin noksom omtalte Anmeldelse af Arne Garborg i „Tilskueren“ følgende Tendens af ett Par af Strindbergs og Arne Garborgs Fortællinger:

„Lad os ikke indbilde os, at Drifterne lader sig undertrykke eller udrydde, uden at Mennesket bliver defekt og [skal være: eller] fordummet. Askesen, som den for Öjeblikket öves af det store Flertal blandt de højere Ständers ugifte Kvinder, er en Ulykke, en naturstridig Ting, et Offer, som mange Gange bringes en værdiløs Fordom. Driftlivet er og bliver Jordbunden for Fantasiens og Skönhedens

Blomst, ikke mindre end for giftige og stinkende Vækster. Köbes aandelige Fortrin stundom for dyrt med et Offer af Renhed og Uskyld, saa kan den virkelige Renhed ikke mindre end den blot tilsyneladende ogsaa köbes alt for dyrt, naar den medfører tärende Savn og al Goldhedens og de kvalte Längsers Bornethed“.

Dette Citat er näppe mindre upaalideligt end det første. Thi Sätningen begynder ikke hvor Frökenen klipper den over, men med de Ord: »Lad Opdragelsen ved naturlig og utilslöret Fremstilling af Könsforholdene göre sig til at tvinge Drifterne indenfor naturlige Gränser, men lad os ikke indbilde os osv. Dog toges Begyndelsen med, hvor blev da Doktrinen om Könsdrifteus Uimodstaaelighed og Nödvendigheden af den almindelige Usädeligheds Indførelse af? Derfor dette lille kvindelige Klip.

Og selv naar Klippet er gjort, hvad siger saa disse Par Linjer, som kvindelige Bannerførere og maadlige Pennehelte, rene Hansker og rene Vanter, nu have levet af i halvtredje Aar og som er citerede saa tidt, at man kan dem udenad? Hvad andet end at Askesen er en Ulykke, et Offer, som (ikke altid, men) *mange Gange* bringes en værdiløs Fordom, fordi Renheden *kan* köbes for dyrt, naar den (o: i de Tilfælde hvor den) medfører tärende Savn og tyk Bornethed. Hvor er her Fordringen paa en Lighed i almindelig Usädelighed? Den gode Fröken bliver Svaret skyldig.*

Der fortsættes:

Og E. B. siger i »Politiken« for 15de Decbr. 1886 i Anledning af Henrik Pontoppidans »Mimoser«:

»Han (Henrik Pontoppidan) tvivler, om det er nyttigt at göre Kvinderne til yderst fölsomme Mimoser, saa længe Mændene ere saa haardhændede eller rettere, naar Naturen har skabt Mændene af saa skröbeligt Stof.«

Samtidig udtales, at Kvinder, i alt Fald saa henrivende Kvinder som de to i Mimoser, er skabt til at »lyksaliggöre« — maaske flere Mänd. — Og da Ægtemanden i »Mimoser« »lyksaliggöre« flere Kvinder end sin Hustru, og Hustruen derfor forlader ham, lader E. B. Digteren spørge: »Er der nogen Mening i dette?« og svarer selv: »Nej, naturligvis er der ingen Mening deri.«

Det er allerede lidt vanskeligt at forstaa, hvorfor Anmelderen E. B. skal bäre Ansvar for Pontoppidans mulige moralske Kätterier. Han har intet andet gjort end at referere Bogens Indhold, og disse Liniers Forf. véd af bedste Kilde, at Hr. Pontoppidan vedker sig denne Gengivelse af hans Mening med Bogen som nöjagtig og träffende korrekt. Som Frökenen citerer, maa man nu absolut faa det Indtryk, at Anmelderen har villet udtale sin Mening om Nyttens eller Unyttens af Kvinders Kyskhed, og at det er hertil, der sigtes med Udtrykket Mimoser. Men i Anmeldelsen tales kun om den Anskuelse, at en Mand til Straf for visse Könsforseelser »ubönhörlig bör være udstödt af det moralske Samfund.« Saa fortsættes: »Henrik Pontoppi-

* Hendes Beundrerinde Frk, Aggersborg er endnu mere frejdig. Hun citerer hint samme Sted saaledes:

Det er blevet sagt, at »skröbelig Dyd«, *hvormed menes almindelig Usädelighed* »er mange Gange at foretrække for unaturlig Last.«

dan har sin Betænkelse. Han er bange for, at hverken Mænd eller Kvinder staar sig ved denne Lære. Han tvivler om Nytten o. s. v.»

Hvor bliver Opfordringen til almindelig Usædelighed af? Dog periferet er den næste Passus, hvor kun et eneste Ord er sat i Citationstegn, medens hele Sætningen iøvrigt er arrangeret rundt omkring det, for at faa ud hvad der passer i Frk. Grundtvigs Kram. Der udtales faktisk i Anmeldelsen ikke det Fjærneste om at Kvinder i Almindelighed er skabt til at lykkeligøre flere Mænd. Der staar simpelthen: »Der er i Mimoser to unge Kvinder, henrivende begge, skabte til at lykkeligøre en Mand, maaske endog flere, og dog gaar det dem begge galt.» Frk. Grundtvig véd rimeligvis at Enker undertiden gifter sig paany; hun véd at Sligt forekommer i Naturen. Hun kan altsaa ikke heller godt gøre Anskrig over, at det om to Fruentimmer i en Bog siges, de maaske er skabt til at lykkeligøre flere Mænd end én, og andet staar der ikke. Nogen Bestræbelse efter at indføre Flermænderi i vort stille, dydige Danmark, vil hun selv med den bedste Vilje ikke kunne vråde ud deraf.

Efter disse Citater og endnu et (af *Socialdemokraten*) har Frk. Grundtvig den Koldblodighed at resumere saaledes:

»De vil se, at *Lighedsfordringen* (der ingensteds findes), som den fremkommer i de Udtalelser, jeg her har givet dem, begrundes paa dobbelt Maade: Der søges Støtte i dens Berettigelse dels i Mandens Natur og dels i Kvindens. Snart hedder det: Det er nødvendigt for Manden med hans uimodstaaelige sanselige Drift, at Kvinderne — Kulturkvinderne — bliver mindre kyske, og snart: Det er nødvendigt for Kvindernes Helbred og Aandskraft, at de opgiver deres Kyskhed, som kun er Unatur og Tvang.»

Allerede dette er stort, men det er endnu ikke komplet. Det, som kranser Værket, er den Fortolkning, hun giver af de afvigende Meninger om det kønslige, som hun finder hos de Mænd, hun nedrakker, og hvem hun til Slutning ligefuldt gør den lille hykkelske Indrømmelse, at hun tror »adskillige af dem, som vil omdanne vor Bevisthed paa dette Omraade, er alvorlige Mennesker, som mener at virke for en god Sag.»

Hun uddeler deres vildfarende Meninger af en *ustyrlig Kønndrift hos dem*. Hun indbilder sig, eller hun indbilder sine Læserinder, at naar visse Mænd finder den bestaaende Ordning af Kønnenes Forhold elendig, saa er det fordi den hindrer dem i at tilfredsstille deres ublu Drifter. Det hedder i hendes Sprog, at »enten det er Mændenes virkelige Natur eller ej, saa rører der sig for Tiden (!) et voldsomt Driftsliv hos mange af dem, saa voldsomt og saa ustyrligt, at de uden videre Tanke for Følgerne kræver Kvinderne og hele Samfundordenen omdannet, blot for at denne ene Drift kan blive tilfredsstillt.»

Hvis Frk. Grundtvig, der lever i de høje Regioner, blot en eneste Eftermiddag, en eneste Aften, vilde gaa ned ad *Strøget* her i Kjøbenhavn og lukke sine Øjne vel op, saa vilde hun erfare, at ingen Mand behøver at kræve Samfundordenen omdannet af den Grund, hun er saa elskværdig at fastslaa, selv om han, en dobbelt Herkules, skulde ønske at gøre et helt hundrede unge og velklædte Kvinders nære Bekendtskab paa en eneste Dag. Det mangler

under de nuværende Samfundforhold ikke paa Imødekommen fra det smukke Køns Side. De, der ønsker Samfundordenen omdannet, turde derfor rimeligvis have andre Grunde dertil end den ene, der har frembudt sig for Frøken Grundtvigs Fantasi.

G. B.

III.

En sidste Udluftning.

Hor Frøken Grundtvigs Øjne viser der sig det fantastiske Billede af en Frister; for hendes Øren lyder hans Ord; det er *Hallucinationer* altsammen, men hun synes at tro paa deres Virkelighed.

Der foresvæver hende noget dunkelt om, at *Fristeren* etstedsfra har rettet en Opfordring til hende og andre årbare ugifte Damer om at indlade sig paa et højst forvorpent Levnet. Og atter og atter forsikrer hun os, at det vil hverken hun eller andre årbare Damer indlade sig paa. Da det forekommer hende, at Fristeren har opfordret hende og de andre Vestalinder til at begaa noget Uhøvisk, spørger hun ham tilbage »om mon egentlig den almindelige Sundhedstilstand mellem Kvinderne vilde blive bedre, hvis alle de Kvinder, der nu lever kysk, stiftede løse Forbindelser?» Hun hævder, at Fristeren byder hende og de andre »til Bod for et sjæleligt Savn Tilfredsstillelsen af Kønndriften i løse Forbindelser» (stadigt de løse Forbindelser) og hævder at dette er »at give Stene for Brød». Og hun taler sig ind i stæde større Hede, indtil hun naar til »den Modbydelighed og Selvforsagt, Kvinderne vilde føle ved at tilhøre *snart en, snart en anden*, de Misgreb, de vilde begaa, idet de kom til at knytte sig nær til en eller anden af de Mænd, de efterhaanden tilhørte, og for hvem de kun var et *Redskab*.» Man skulde tro, dette var en Skildring af Tilstandene, som vi har dem; men nej; det skal forestille Tilstanden, som den vilde blive, hvis det gik efter Fristerens Ønsker.

Alt dette er nu gennemtrukket med Citatstumper af hin vidtberømte Snes Linjer af Undertegnede »nok-som omtalte» Artikel om Arne Garborg, hvor der ikke findes en Stavelse af alt det Vrøvl, der læses ud af dem, og som de gode Damer hellere i Stilhed skulde have overvejet end at spille saa meget Blåk paa dem uden at rokke en Tøddel af deres Indhold.

Dog for hver Gang Frk. Grundtvig har anført en Brøkke i hin Passus, *defekt* eller *fordummet* eller *kvalte Længsler* eller lignende, udrevet af Sammenhængen og indført i en ny, faar hun Anledning til ny Deklamation om det sædelige Livs Velsignelser og Usædelighedens usalige Følger.

Hun nægter sig intet. Hun vinder den ene Sejr efter den anden over Fristerens dumt formulerede Fraser, som hun allesammen laver selv. F. Eks. Hun siger: »Saa skulde de højere Stænders ugifte Kvinder tillige være *fordummede!* og hævder naturligvis, at de er fuldt saa kloge som de gifte. Men hvem har sagt det anførte, hvem har kunnet mene det i denne Almindelighed! Saa meget er vel klart, at de gifte Kvinder i Reglen har et Erfaringsomraade af i høj Grad menneskelig og væsenlig Art forud for de ugifte, og at Mangelen deraf for de sidstes Vedkommende kan have vidtrækkende Konsekvenser. Men paa det saa sjusket citerede Sted staar jo intet andet end at man icke maa tro, Driftlivet lader sig *ubrydde*

uden at *Mennesket* (altsaa Mand saavel som Kvinde) bliver defekt eller fordommet — en Sandhed, man skulde tro lige saa uimodsigelig som den er elementær.

For nu tilgavns at føre Beviset for at Kvinderne ikke bør hellige sig til »Könsdriftens» Dyrkelse — der tales med uforanderlig Raahed stadig om den, aldrig om den Tiltrækning, den Sympathi, den Elskov, den Lidenskab, hvis Ytring den overfor et bestemt Individ af det andet Kön dog maa tænkes at være — spørges der om Mændene »som tilfredsstiller deres Drifts, er »saa lykkelige?». Og Spørgsmaalet besvares ved en Henvisning til Schopenhauer, der siges i sin Alderdom at have prist sig lykkelige over at være bleven Drifterne kvit, dernæst til Strindberg, der har skrevet en Fortælling *Mot betaling* og som siges »at vride sig i Fortvivlelse over Mandens sanselige Afhængighed af Kvinden» og endelig til Arne Garborg med Udraabet: »Er det Lykke at væmmes saadan ved sig selv som hans Mænd gør?»

Med andre Ord: Frøkenen anfører virkelige og opdigtede Mænds *Vømmelse ved Samlivet med prostituerede Kvinder* mod dem, der istedenfor den nuværende Tilstand: *Ågteskab plus Prostitution*, direkte eller indirekte har udtalt Sympatier for en Fremtidstilstand, hvor der hverken vilde findes Tvangs- og Fornuftægteskaber med deres Maskepi med Kirken og deres kønslige Svineri, eller Prostitutionen med dens Maskepi med Politiet og dens kønslige Svineri, men hvor Kærligheden betragtedes som eneste Legitimation og hvor Staten ikke blandede sig i Individernes Könsliv uden for at straffe Forbrydelser og for efter Evne at sikre Børnenes Vel. Men hvem i al Verden har vel opfordret Damerne til at prostituere sig? Man har end icke opfordret dem til at gøre det literært. Naar de ligefuldt gør det, er det ganske af egen Drift.

Frøken Grundtvig maa blot ikke tro, at hun imponerer os anderledestänkende ved den stadige Pukken paa Kulturdamernes Dyd under den nuværende Tilstand. Vi imponeres ikke af Dyden i det regulære Vane-Ågteskab, hvor Halvdelen af Damerne føder Børn i Samliv med en Mand, for hvem de slet ikke føler, og hvor den af Frøkenen bekämpede Könsdrift altsaa er den eneste Faktor. Vi imponeres ikke af Dyden hos de ugifte Damer, der saa at sige aldrig fristes, fordi Prostitutionen i alle dens Former tager af for Damerne og sikrer dem mod Efterstræbelser. Og vi imponeres ikke af Renheden i et Samfund, som er bygget paa disse to Hjørnestene, Ågteskab og Prostitution og hvis Stadssestue kun er eller synes ren, fordi Skarnet er fejlet sammen i det lige saa store Pulterkammer. Vi holder overhovedet ikke det for Dyd, som Frkn Grundtvig kalder Dyd, vi anser meget for fuldt berettiget som Frøkenen fordømmer, og vi anser meget for modbydeligt som Frøkenen agter. *Men vi taler ikke højt och ikke meget derom.*

Jeg skal sige Frkn Grundtvig hvorfor. Fordi vi i saa lille og saa uoplyst et Samfund ikke kan det.

Er det aldrig faldet Frkn Grundtvig ind, hvorfor ingen kvindelig Stemme hævdede sig mod hendes Foredrag i *Dansk Kvindesamfund* og hvorfor end ikke nogen Mand har følt Drift til at opponere, då hun dog maa vide eller ane, at Hundreder og atter Hundreder af Kvinder og Mænd staar paa et ganske andet Stade end hun? De har ikke gjort det, fordi de ikke kan, fordi de vilde tabe mere derved end hele Sagen er værd. En Lærerinde, der havde modsagt Frøken Grundtvig, vilde have mistet sine Elever, en Skolebestyrerinde, der havde gjort det, vilde have set sin

Skole gaa til Grunde, en kvindelig Læge vilde aldrig have faaet Praktis eller have tabt den, hun har. Og hvad Mændene angaar, saa vilde de se sig truede af ganske samme økonomiske Ruin og ganske lignende selskabelig Udespærring. De betragter desuden al Protest som örkesløs og frugtesløs. De nærer i Reglen ikke ringeste Haab om at opleve nogen Forbedring i Tilstandene i dette Land og har af gode Grunde, siden de kom til Skels Aar og Alder, opgivet Ävret. De ved, at vil de sige deres Mening, kan de ikke engang faa den trykt. Og fik de den trykt, blev den konfiskeret af Politiet. De lader Damerne præke, som de lader Præsterne præke. De holder deres Mund og *tænker deres.*

En säregen Naivitet, som udmærker alle disse moralske Indlæg, er den, som giver sig tilkende i Vendinger som *Nutidens* sädelige Lighedskrav, den *moderne* Sträben efter större Sädelighed och deslige. Der er Ravnekrogsluft i disse Talemaader. Mennesker heroppe i disse smaa skandinaviske Lande gaar endnu og bilder sig ind, at det, de laver af *Krav* og Regulatorer paa det könslige Omraade, som paa alle andre, det er *Nutidens*, det er *den moderne Aands* Ytringsform. Jeg kan forsikre, at den moderne Evolution paa dette Omraade foregaar ganske andre Steder i Verden; man kan finde den i ett Land som Rusland, men visselig ikke her.

Vi skulde imidlertid tage os iagt for att blive dummere end vi er. Vi kan ikke godt taale en Yderligere Decadence. Og hvis vi virkelig i disse smaa Lande kom saa vidt at for os Ordet *Dyd*, der i gamle Dage betød *Dygtighed*, Tapperhed, Ävne til at udrette noget godt og nyttigt, skrumpede ind til at betegne den bare Afholdenhed i könslig Henseende, saa var vi paa Vejen til at blive dummere end vi kan taale. Man tænke sig, at vi allerede nästen er naaet saa vidt i aandelig Henseende, at naar en Fremmed spørger En: Hvad sysselsætter nu mest Sindene deroppe i disse smaa Samfund, hvilke Ideer og Ideal har de? saa maa man bide sig i Läben for ikke at svare: «Jo, vi render rundt og passer paa hverandres Könsdrift. Vor Hovedsysselsættelse er Bekymringen for at de andre ikke tilfredsstiller denne deres Drift.»

Skal vi naa til det Punkt at hele vort Aandsliv gaar op i en Sädelighedspassiar, der er lige saa uanstændig som liderlig Snak er det? Andre Folkeslag præsterer noget, udretter noget; vi passer paa hinandens Köns-Moralitet; vi præker könslig Afholdenhed for hverandre.

Selv höjfrugtsommelige Damer sparer sig ikke, men vanker i den Tilstand rundt og forkynder de Ugifte Askesens glade Budskab.

I Sverig, vort største Land, har man Foreninger af Damer, der lover hverandre kun at ville ägte jomfruelige Mænd — de faar dem garanterede, som man garanterer Uhre, kun mangler desværre Fremtidsgarantien — man har Damekonfederationer, der paavirker Boghandlerne og forhindrer Udgivelsen af gode, frisindede Böger, man har Professorkollegier som det i Upsala, der nylig gik frem mod Foreningen *Verdandi*, saa det var, som saa man Middelalderen lyslevende gaa igen; man har Forlæggerforbund, som det, der nu har drevet det saa vidt, at Strindberg ikke mere har og ikke kan faa en Forlægger.

I Finland havde nylig den uskyldige Geijerstams Opträden vakt en saadan Forfärdelse blandt Helsingfors' Bedsteborgere og Borgerinder, at jeg, da jeg i April begav mig dertil for at holde ett Par Foredrag,

på en Station för jag naade Staden blev modtaget af en elskvärdig Udsending, der var taget mig imøde for at anmode mig om *icke att beröra sedlighetsfrågorna*, da jeg ellers vilde skræmme alle bort.

I Norge blev Hans Jægers Bog konfiskeret, Kristian Kroghs Bog konfiskeret — og det af det liberaleste Ministerium, der hidtil har været at opdrive i Landet.

I Kjøbenhavn kunde Kroghs *Maleri* end ikke blive udstillet, ja vi er her for dydige til at spille *Gengangere*. Frkn Grundtvigs Forklaring af vor indenlandske Tilstand er den, at »det ustyrlige Driftsliv, der før Tiden er oppe hos mange af vore nordiske Mænd ikke er ganske naturligt for dem, men frembragt paa kunstig Maade, bl. a. vel nok ved Paavirkning fra fransk Literatur.» Ja, lad Franskmandene have Skylden! Allerede J. L. Heiberg skrev: »Jeg gad rigtignok vide, hvorfra den hos os udbredte Overtro rejser sig, at Kjøbenhavnerne er dydigere end Pariserne. . . Ifald Pariserne i deres Udyd er mere *raffinerede*, og vi fölgelig mere *raa* i vor, saa er jo Fortrinet paa Pariserne Side, og de kan altsaa tage mere Skade af os, end vi af dem. Men Tingen er, at det netop er det *Raa* og *Gemene*, som vore lidelige Dydshelte finder Behag i, hvorimod det *Forfinede* er dem en *Afsky*.» Men lad kun Indflydelsen fra Frankrig have Skylden! I vor Literatur vil Fordærvelsen ikke trænge ind. Vi har en Højrepresse, der er den literære *Uskylds Vogter*, og en vis *Venstre* presse, der er endnu mere sysselsat med Dyden end Højre. Desuden har vi Politicensur for fremmede Böger og for de indenlandske en kraftig og stedse kraftigere Forlæggercensur, der nok skal sørge for, at det her i Landet bliver som det er.

Kort sagt, allevegne her i Norden er Dyden i Form af Fordummelse ovenpaa, mens Lasten i Form af Raahed tumler sig frit underneden. Og de, som sidder inde med en højere og friere Moral end Gennemsnittets Patentmoral, de tier klogeligt og nødtvungen stille. De husker, at saa tidt de, engang hvert tredje, fjerde Aar, har været naive eller uegennyttige nok til at sige et Par Ord til Genmæle, har de faaet Bøtterne fra alle det herskende Systems Haandlangere over sig.

G. B.

När och Fjärran.

(Forts. fr. föreg. n:r).

Ett Kvinnomöte på 600 personer.

Kanske måste jag för att undvika missförstånd tillägga, att ingen kan innerligare än Federationen beklaga tillvaron af denna osedliga litterära skola, och detta i ännu högre grad därför, att hon anser orsaken till dess framträdande ligga djupare, än man i allmänhet vågar eller vill erkänna. Det sorgligaste är, att inom sjelfva tidsandan finnes

en så osedlig riktning, att den kunnat taga sitt uttryck i en dylik litteratur.

Ett ytterligare vitnesbörd om tidsandans njutningslystna riktning är Nymalthusianismens framträdande äfven i vårt samhälle. Dess förkunnare härstädes är, som bekant, kand. Knut Wicksell. Jag ämnar ej ingå på någon kritik af dess läror, öfvertygad om att deras inre haltlöshet uppenbarar sig sjelf för hvarje mogen eftertanke; endast för så vidt de stå i sammanhang med den del af sedlighetsfrågan, vi här afhandla, vill jag i förbigående beröra dem. Nymalthusianismen skiljer sig, som vi veta, från den ursprungligen af Malthus predikade läran deruti, att, när Malthus för ett visst måls vinnande (reducerad folkökning) påbjöd återhållsamhet och försakelse, uppställer Nymalthusianismen njutningen, det vill säga *kroppens* njutning, främst; själens lycka deremot ignoreras fullständigt. Och häri är det jag skönjer ännu en frukt af den moderna tidsandan. Sålunda predikar Nymalthusianismen öppet: försaka *ej*, det är onaturligt! njut, tillfredsställ dina begär, men iakttag blott all möjlig försigtighet, att du ej behöfver svara för de naturliga följderna af din handling! Kan någonting vara mer förslöande eller mer demoraliserande för den sedliga uppfattningen än lärdomen, att man blott skall försöka undgå *följderna* af sitt eget handlingssätt? Och dock predikar ju sjelfva samhället denna lära genom att ordna besigtigandet af de inskrifna prostituerade: tillfredsställ begären! försaka *ej!* för de möjliga vidriga följderna skall jag (märk väl samhällets lagliga myndighet!) skydda dig!

Att detta löfte kan visa sig illusoriskt, betyder naturligtvis intet i detta sammanhang. Härmed har jag blott velat påvisa orimligheten i den uppfattningen, att Federationen på sitt program skulle upptagit Nymalthusianismens principer.

Slutligen kan jag ej förbigå en på sista tiden uppträdande ny skola, som söker ingå kompromiss mellan sedlighetskrafvet och naturdrifternas tillfredsställande. Jag må dock förutskicka den anmärkningen, att det härvidlag helt och hållet är min subjektiva öfvertygelse, som jag kommer att uttala, ty gent emot Federationen har denna skola förhållit sig aldeles indifferent. Den uppställer ett, som dess förkunnare herr G. af Geijerstam sjelf kallar, »*relativt kraf*.» För ett kommande slägte skall, enligt denna lära,

sedligheten äfven hos mannen blifva en verklighet, såsom den redan nu är det hos kvinnan; men för nu lefvande generation är tillfredsställandet af de sinliga begären en så tvingande naturnödvändighet, att det är orimligt uppträda med fordringar på återhållsamhet och försakelse härutinnan. Till denna läras bekännare kan man endast framställa den frågan: hur skall det egentligen gå till att nå detta högre sedliga tillstånd i framtiden, om ej nutiden börjar med att uppställa det såsom mål? Det vill säga, om den ej fordrar, att detsamma erkännes såsom det ideal, hvilket hvar och en är skyldig att eftersträfvä. Ju längre vägen är till målet, dess viktigare är det att ej töfva med att beträda den, om man någonsin skall kunna hinna fram. Hoppas verkligen denna läras upphofsman på det framtida realiserandet af ett sådant ideal, så har *han* åtminstone gjort allt, hvad i hans förmåga står att fördröja dess ernående. Ty ingenting förlamar så den sedliga viljekraften, som öfvertygelsen om att för närvarande ändå intet *kan* vinnas.

Hur herr G. tänker sig öfvergången, är ej lätt att få klart för sig; blott att mannen under alla förhållanden lider, han lider af återhållsamheten, men han lider äfven af det okyska tillfredsställandet af naturdriften. Det tyckes väl, att, när lidandet ändå ej kan undvikas, borde det lidande, som är en följd af återhållsamheten, föredragas framför det sistnämnda. För öfrigt förklaras kvinnan aldeles inkompetent att bedöma mannen eller uppställa några kraf på honom; men bör ej detsamma gälla äfven om honom gent emot henne? Kan väl han bedöma, huruvida hon måste genomgå några lidanden för att bibehålla sig kysk? Om öfver hufvud någon af de två skall ega rätt att uppställa kraf på den andra, borde det väl just vara kvinnan, som praktiskt visat, att kyskhet är möjlig. Om man också antager, att ingen seger öfver de lägre begären vinnas utan lidande, är det likaså obestridligt, att *sådant lidande* medför ett stort kapital af andlig tillfredsställelse, vidgad sjelfkänedom och sedlig kraft, så att man, när det väl är utkämpadt, finner dessa skatter långt ifrån dyrt betalda. När man hör det myckna talet om, hur obilligt det är af kvinnan att genom fordran på sedlig renhet pålägga mannen så oerhörda lidanden, framstår af sig sjelf tanken: men *han* tar ej ett ögonblick i betraktande *hennes* tröstlösa lidande, då hon känner sin kärlek

och tillit besvikas, om sedlighetskrafvet ingår som lifselement i hennes kärlek, och hon, sjelf sedligt ren, finner sig förenad med och bunden vid en i detta afseende sjunken man.

Denna skola vill söka bevisa sina åsichter dermed, att människan skall följa sin natur. Består då icke människans natur af kropp och själ? Och om så är, måtte det väl vara minst lika stridande mot naturen att endast tillfredsställa kroppens begär och detta till och med på bekostnad af själens fordringar. Vidare är det ju för människan naturenligt att, i motsats till de lägre djursläktena, utvecklas till allt högre och innehållsrikare lif just på det själiska området. Det behöfves blott en ytlig blick på världshistorien för att finna, att djuren i detta nu stå precist på samma utvecklingsgrad som för årtusenden tillbaka. För människan deremot, hvilken himmelsvid skilnad i andlig utveckling! Och dock vill man uppställa djurens livsvilkor såsom norm för människonaturen. Nej, just i naturens eget namn måste vi protestera mot kroppens upphöjande till herrskare öfver den del af människonaturen, som, enligt hvad erfarenheten lärt oss, eger den största inneböende förmågan till naturlig utveckling, det vill säga själen. Vi behöfva därför ingalunda underskatta kroppens värde eller förbise tillfredsställandet af dess begär, när sådant kan ske utan att åsidosätta själens fordran på rätt och godt. Det lägre skall subordinera under det högre, detta är just naturens egen lag, mot hvilken ingen ostraffadt bryter.

Herr Geijerstams fruktan, att detta sedlighetskraf på mannen skulle kunna urarta till *hat* könen emellan kan fattas, när man ser, att så redan skett hos enskilda individer å ena sidan (ex. Strindberg). Dock måste vi härvidlag anmärka, att äfven bland männen ett icke ringa antal obetingadt i detta afseende stå på likställighetsprincipens ståndpunkt och med blanka vapen strida för sedlighetsidealets frigörelse ur den cyniskt materialistiska fångenskapen. Sjelfva principen kan omöjligen gifva anledning till ett dylikt hat, man måste nemligen noga skilja på hat mot syndaren och hat mot synden; ju högre man ställer den förstnämnda, ju bättre man vill honom, dess intensivare afskyr man den sistnämnda. Hatet mot människans synd står sålunda i full harmoni med kärleken till människan sjelf. Och på denna grund vågar jag påstå, att uppställandet af ett lika sed-

lighetskraf på man som kvinna, långt ifrån att vara förestafvad af hat, tvärtom utgår från en vida större kärlek till mannen, en högre uppfattning af hans natur och för-måga, än predikandet om *nödvändigheten* af de sinliga drifternas tillfredsställande för den nu lefvande generationen.

Vid alla denna på sista tiden uppståndna rörelse för och emot inom sedlighetsfrågans område tyckes det emellertid blifva allom klart, att det just i första rummet för oss kvinnor är en pligt att taga aktiv del i arbetet för höjandet af den allmänna opinionens sedlighetsanda. Så säger den varmhjärtade sedlighetsifvaren C. J. Frank: »Det ser ej ut, som männen ville eller kunde göra något; vårt hopp står nu till kvinnorna.» Men äfven gent emot det alldeles motsatta lägret, eller den »fria kärlekens» målsmän, ha vi pligter att fylla, ty helt säkert hade ej deras läror kunnat spridas med ett så oförsynt sken af berättigande, om kvinnan egt mod att i tid reagera häremot. Sant är onekligen, att så länge kvinnan af falsk kvinlighet håller sig tillbaka från att fylla sin bestämelse att vara mannen en hjälp, så länge kommer ock det nuvarande osedliga tillståndet att förblifva.

Men den hjälp, vi vilja vara gällar mannens bättre jag och är förestafvad af kärlek lika mycket till honom sjelf, som till sedligheten.

Det torde kanske i sammanhang härmed vara på sin plats att bestämdt tillbakavisa den uppmaning till vårt kön att ingå så kallade »fria (det vill säga lösa) kärleksförbindelser», som på sista tiden framställts af den allra nyaste radikala skolan. Det kan visserligen nästan anses öfverflödigt att direkt uttala denna protest, när den tydligen måste framgå af hela detta anförande; men som jag erfarit, att en uraktlåtenhet häraf kan antagas såsom ett gillande af den »fria kärlekens» läror, vill jag begagna tillfället att skarpt betona det för vår sedlighetskänsla kränkande uti dessa tendenser. Kvinnan har under så många och långa tidsåldrar erfarit välsignelsen af den på henne ställda sedlighetsfordran, att hon ej numera sjelfvilligt kan afstå från detta kraf; deremot vill hon arbeta för dess utsträckning till *alla*. Denna hennes uppfattning bevisade sig bäst, när för 3 år sedan en kvinnopetition till Konungen, om afskaffandet af den reglementerade pro-

stitutionen, på kort tid samlade 2,500 underskrifter från olika delar af landet.

Naturligtvis ligger det oss närmast att, såsom mödrar och uppfostrarinnor direkt verka i sedlig riktning; detta är ock något som alla erkänna, äfven om man kan hysa olika åsigtter om sättet härför. En mindre beaktad sida af saken, som jag därför i det föregående sökt skarpt framhålla, är denna vår pligt äfven såsom medborgarinnor, enär säkerligen just häruti den så kallade kvinnorörelsens viktigaste insats består. Må vi göra klart för oss, att vi hafva icke allenast *rättigheter* såsom samhällsindivider, utan i samma mån dessa utvidgas och erkännes befogade, uppstå äfven för oss *skyldigheter* i afseende på samhällets sedliga utveckling. Med myndigheten följer *ansvaret*, och detta är i sig sjelft en så helig rättighet, att säkerligen ingen vill försaka det samma. Från en annan sida sedd, sammanfaller denna pligt just med vårt intresse såsom mödrar. Hos menkligheten likasom hos individen följer med utvecklingen en större solidaritetskänsla, en starkare allmänanda, man lefver, så att säga, ej blott sitt eget, utan äfven sina med-människors lif. Häraf följer, att äfven barnen nu, mera än förr, taga intryck af samhället i dess helhet, hvarför det är omöjligt, äfven om vi skulle önska det, att isolera dem från detta samhällets inflytelser, för att uteslutande uppfostra dem inom hemmets verld. Detta förhållande är i sig sjelft ett godt, ty härigenom vidgas individens uppfattning och intressen, ja, sjelfva den praktiskt religiösa kärleken utvecklas, småsinnet och egoismen dödas; dock måste i och med det-samma vida större fordringar ställas på samhällets moraliska och sedliga halt. Erkänna vi detta, måste vi ju också inse, huru litet tillfyllestgörande sådana reformer äro, som *endast* gälla hem och skola; äfven samhället uppfostrar individen och, om sålunda dess lagliga eller rättare olagliga förordningar, dess seder och moral stå i rak strid mot dess religion, hurudant måste resultatet af en sådan uppfostran blifva? Vi ha nyligen bevitnat alltför talande sorgliga exempel härför.

Mätte denna dyrköpta erfarenhet förmå att upprycka oss ur vår pligtförgättna försöfning och ingifva oss tillräckligt mod och energi att aktivt uppträda mot osedlighetens hyllande, vare sig den framstår uti polisförordningar och inom samhällsmoralen, eller inom litterära och sociala skolor.

Folksång.

Ur svenska hjärtans djup en gång
en samfärd och en enkel sång
skall kraftig tränga fram,
en verklig hjärtemelodi
af välljud full, af harmoni,
en glad, en jublande, en fri,
men ändock allvarsam.

Då skall ej från historiens blad
oss möta blott en hjälterad,
hvars segervagn har gått
med tvunget jubel, stulen ståt
igenom kränkta klagolåt
och slagnas jämmer, enkors gråt
och onämnbara brott.

Då skall ej nedärfd tradition
förkväva mer hvar reflexion,
vi skola tänka fritt,
förakta dem oss ljuga lärt,
blott älska det vi funnit värdt
att af oss hållas dyrt och kärt,
vår lön för det vi stridt.

Det blir, när sekelgammal natt,
hvari vårt folk i mörker satt
har mist sitt öfvertag,
när efter sorg och nöd och kval
och oförrätter utan tal
går upp utöfver bärg och dal
nationens frihetsdag.

Om än det dröjer, det är visst:
vår stolthets dag, han dock till sist
skall komma, rosig bräckt.
Ett folk på våra grafvar då
skall fram i segerjubel gå,
skall skörda, hvad i tro vi så
för bättre, ofödd slägt!

Saxon.

(Ur Norrlänningen.)

En ung fransk lärarinna, fröken *Talbotier*, studerar med framgång arabiska språket och har redan tagit ett par examina med goda betyg.

En kvinnlig borgmästare har förenta staterna. Hon heter fru *Salter*, är 27 år gammal och har fyra barn.

Fru Andersson-Mejjerhielm höll i slutet af juni ett föredrag i Helsingborg, hvari hon behandlade nykterhets- och sedlighetsfrågorna. Föredraget slöts med ett tillkännagifvande, att i Helsingborg bildats en »kristlig förening för kvinnor», utgörande filial af en kvinnlig skyddsförening i Stockholm samt en uppmaning att ansluta sig till föreningen.

Kvinnliga detektiver. Man har till polisdirektören i London inlemnat förslag om att använda kvinnor i detektiva polisafdelningen. Förslagställaren anser kvinnor särdeles lämpliga för dylik sysselsättning, och polisdirektören har förklarat sig vara villig att öfverväga förslaget och att sedermera delgifva sitt beslut.

**Om kvinnan icke blifvit dömd att
»tiga i församlingen».**

En *kvinnas* tanke skulle ej ha födt
En vredgad gud, en gudason som dödt
För att försona fadren med ett slägte,
Som sjelf han upptill lif och synder väckte.

En *kvinnas känsla* skulle ryggat för
Ett evigt helvete med eld och lågor,
Och för en himmel, der man skränet hör,
Och ser de dömda vrida sig i plågor.

Viktor Pfeiff.

(Ur Sanningssökaren.)

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postarvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonpris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåts» annonsbyrå, *Magasinsgatan 12, III*, alla hvardagar kl 5—6 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till *fru Alma Breinholm-Åkermark*.

Till Redaktionen insända tidningar och tidskrifter.

Hudens och hårets vård, Dr Erik Pantoppidans förträffliga lilla bok, har utkommit i bemyndigad *svensk* upplaga. Pris 1 kr. Lars Hökerbergs förlag, Stockholm.

Att originalet i sitt hemland, Danmark, på icke fullt ett halft år upplefvat ej mindre än **tre** upplagor, vittnar om huru välkommet detta lilla arbete varit. Dess anvisningar och råd rörande en rationel vård af huden och håret äro ock särdeles beaktansvärda. Boken torde derföre med skäl äfven i sin svenska drägt kunna påräkna en större läsekrets inom alla samhällsklasser och bland *båda könen*. I dess olika kapitel afhandlas:

Hudens byggnad. — *Hudens funktioner*. — *Beklädnaden*. — *Lefnadssättet*. — *Bad*. — *Såpa* och *tövl*. — *Hårets vård*. — *Naglarnes vård*. — *Skönhetsmedel*. — *Spuklighetstillstånd i huden och i håren*.

Finsk Tidskrift, septemberhäftet, innehåller:

Frith. Neovius: Finlands utrikes handel och tullin-komster, II. — *M. G. Schybergson*: Gustaf III:s första regeringsår. — *S—e*: En rysk reformator. — *Jac. Ahrenberg*: Brokiga bilder från Östra Finland, VII. — *Emil v. Qvanten*: Bulgariska folkdikter.

I bokhandeln. Skrifter utgifna af Svenska literatur-sällskapet i Finland; anm. A. Lbk. — *Arne Garborg*: Kyläkertomuksia; anm. af O. G. — *A. Palmberg*: Verlden sedd från hygienisk synpunkt; Organisation et législation sanitaires de la Finlande; m. m. anm. af V. S—ff. — Svenska akademis handlingar ifrån år 1796; Svenska akademis handlingar ifrån år 1886; anm. C. G. E. — *Georg Nordensvan*: Lek; anm. af B. E. — *Verdandi*, VII; anm. af F. G. — A. S. C. Wallis; *Furstegunst*; anm. af g—r. — *Charles Dickens*: *Lysande utsigter*; anm. af H—a. — *W:m M. Thackeray*: *Snobbarnes bok*; anm. af l—m—n. — *Valfrid Vasenius*: *Lärobok i Sveriges och Finlands literaturhistoria*; anm. af A. Lbk. — *Nordisk Retsencyklopaedi* samlet og udgivet af T. H. Aschehoug, K. J. Berg og A. F. Krieger; anm. af Wilhelm Chydenius. — *R. B. Andersson*: *Nordisk mytologi*; anm. A. O.

F. — *G. J. J. Sauerwein*: *Frie Viso ifraa Vigguin*; anm. af Ernst Lagus. — W.: *Fall och Uppståndelse*; anm. af I. A. H. — *Valikoima suomalaista kansanrunoutta*; anm. af F. G. — *Torsti Ranta*: *Käytännöllinen neuvonantaja*; anm. af O. G. — *W. Heimburg*: *Hjertequal*; anm. af K. E. — *O. L. Löfgren*: *Tysk elementarbok*; anm. af F. G. — *K. E. Palmgren*: *Praktiska arbetsskolan för barn och ungdom*. — *Hugo Beyer*: *Iakttagelser rörande sångundervisningen*.

Öfversigt. Studentexamen; af F. Gustafsson.

Tidsk. Sanningsökaren har utsändt sitt 9 häfte, innehållande: Den ekonomiska frågan, sedd från sedlighetens synpunkt; (Öfversatt af Victor Pfeiff). — »Tänka fritt är stort; men tänka rätt, är större» af *Karl N.* — *Kristnas tvifvel och ovisshet om gemenskapen med Gud*; af *Er. D.* — *Tillägg, angående hvil- och helgdagar*; af *L—n.* — *Adressafdelning*.

Till den allmänna och enskilda undervisningens tjänst; nyss i Bokhandeln utkomna

MANUEL

DE GRAMMAIRE FRANÇAIS

Par le

D:r V. Hjalmar Beronius

I.

Les Flexions Verbales Françaises

Prix broch. 1,50. Rel. 2 kr.

Å

Kvinnoföreningens Arbetsbyrå

Magasinsgatan 12, III.

finnas anmälde platssökande kvinnor af alla slag, såsom lektionsgifvare i sång, musik, språk, öfrige skolämnen, tråskärning, frisk- och sjukgymnastik; kassörer, bokhållare, butiksbiträden; sällskapsdamer, husförestånderskor, kokerskor, köks- & husjungfrur, barnsköterskor; sömmerskor inom alla brancher; akuschörskor; trikotstickerskor, hjälpustrur, etc.

Arbetsgifvare torde benäget hänvända sig till byrån, öppen hvardagar kl. 12—1 på dagen.

FRAMÅT

*** kostar från 1 Okt. till årets slut endast
1 krona.**

Tidskriften innehåller: sjelfständiga uppsatser, bref från in- och utlandet, poesi, skisser och noveller, literaturanmälan och notisafdelning; hvarjemte den fortfarande som hittills skall hålla sina spalter öppna för **fritt meningsutbyte**.

Medarbetare i tidskriften äro:

Victor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Math. Roos, A. F. Åkerberg, Georg Nordensvan, Hellen Lindgren, Ola Hansson, Axel Lundegård, Gustaf af Geijerstam, Karl af Geijerstam, Ernst Ahlgren, Saxon (Johan Lindström), Skjalf, Stella Kleve, Eva Vigström (Ave), A. U. Bååth, Cecile Gohl, Ellen Fries, Ellen Key, Elin Améen, Eva Brag, Helene Nyblom, Cecilia Holmberg, f. Bååth, Claes Lundin, Robinson, Tor Hedberg, Johan Nyblom, Oskar Levertin, Anna A., Anna Wahlenberg (Rien), Elna, Björnstjerne Björnson, Jonas Lie, Kristoffer Janson, Kristian Gloersen, Irgens Hansen, U. E. Berner, Amalie Skram, Alvilde Prydz, Margarete Vullum, Clara Tschudi, Gina Krog, Georg Brandes, S. Schandorph, Edv. Brandes, C. E. Jensen, Herman Bang, John Paulsen, N. J. Nørlund, Anna Brosbøll, Rafaël Hertzberg, Gerda von Mieckwitz m. fl.

Tidskriften utkommer den 1 & 15 i hvarje månad med 16 sidor stor oktav, således tillsammans, 384 sidor, till det billiga priset af kr. 3,50 för år, jemte 35 öre i postarvode. Lösnummer: 25 öre.

Prenumerationsställen: alla postanstalter (på postanstalterna endast för hel- och halfår) inom *Sverige, Norge, Finland* och *Danmark*, boklådorna samt å tidskriftens byrå, *Göteborg, Magasinsgatan 12*, öppen tisdag, torsdag och lördag, 5—6 e. m.

Tidskriften, som åtföljes af **vidhäftadt annonsblad**, är särdeles lämplig för **annonsering**

Alma Peterson & C:o

Göteborg, 13 Korsgatan 13.

(f. d. Jernhandlare Nybergs hus).

Försäljning af **Ullgarner, Bomullsgarner**, tvinnade och otvinnade, **Kampenhofs** virk- och stickgarn, **Paradhanddukar, Damastdukyger, Teduksgarnityrer**, med **kulörta bårder, Drällväfnader**, Laksnsväf i Linne och Bomull, **Bolstervar, Rullgardinsväf, Mattgångar, Pique, Domestik, Madapolam, Hollands, Shirting, Näsdukar** hvita och kulörta.

Broderväf i Linne och Jute m. m.

Alla sorters **trikotstrickning** ombesörjes samt **broderi** å Linne

Order från landsorten expedieras.

Dame- Sundheds- Artikler

anbefalet af inden og udenlandske Læger. Prospektus tilsendes mod Postmærke.

Fru Hansine Larsen,

Gammeltoftsgade 18,
Köpenhavn. K.

Kvinnoföreningens

Lånbibliotek,

Korsgatan 1, 1 tr. upp, öppet kl. 9 f. m.—10 e. m.